

KADIN YOKSULLUĞUYLA MÜCADELEDE MİKROKREDİNİN ROLÜ: ERZURUM İLİ ÖRNEĞİ*

A Role Of Microcredit On The Struggle Against Women's Poverty: A Case Study On Erzurum

Öğr. Gör. Ömer Faruk ASLAN

Atatürk Üniversitesi, İspir Hamza Polat Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Emine Demet EKİNCİ HAMAMCI

Erzurum Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

Aslan, Ö.F. & Ekinci Hamamcı, E.D. (2017). "Kadın Yoksulluğuyla Mücadelede Mikrokreditin Rolü: Erzurum İli Örneği", Vol:3, Issue:13; pp:418-434 (ISSN:2149-8598)

ARTICLE INFO

Article History

Makale Geliş Tarihi

Article Arrival Date

02/08/2017

Makale Yayın Kabul Tarihi

The Published Rel. Date

21/08/2017

Anahtar Kelimeler

Yoksulluk, Yoksullukla
Mücadele, Mikrokredi,
Grameen Bank

Keywords

Poverty, The Struggle with
Poverty, Microcredit,
Grameen Bank

ÖZ

Yoksullukla mücadele stratejilerinden biri olan mikrokredi, düşük kredilerle ticari bankaların uygulamış oldukları normlara uygun olmayan dar gelirli kadınları kapsayan herhangi bir kefalet veya ipotek işlemi gerektirmeyen bir borç verme yöntemidir. Bu çalışmada, Erzurum ilinde mikrokredi kullanan kadınların mikrokredi öncesi ve sonrası ekonomik koşullarına bakılarak mikrokreditin başarısını tespit etmek amaçlanmıştır. Erzurum ilinde 122 adet Türkiye Grameen Mikrofinans Programı (TGMP) üyesine yapılan anket sonucunda elde edilen bulgular mikrokreditin gelir seviyesini artırdığı yönündedir. Çalışmanın sonuçlarına göre mikrokredi, sermaye eksikliğinden dolayı çalışamayan kadınların ekonomik hayata girmelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca kadınların para kazanmaya başladıktan sonra kendilerine olan güvenlerinin arttığı da tespit edilmiştir.

ABSTRACT

Microcredit, one of the struggle strategies with poverty, is a lending method including the low-income women that doesn't require any guarantee and conform to the norms applied by commercial banks. In this study, it is aimed to identify the success of microcredit by analyzing the changings in the economic conditions of people after using this credit. The findings of the study obtained from the survey that was applied to the 122 members of Turkey Grameen Microfinance Program (TGMP) in Erzurum shows that microcredit increases the income level of these members. According to the results of the study, microcredit has provided women, being unable to work due to lack of capital, to join life of economic. Additionally it has been seen that their self-confidence of these women increased after beginning to earn money.

1. GİRİŞ

Günümüzde yoksulluk dünya geleceğini tehdit eden en önemli küresel sorunlardan biri olarak kabul edilmekte ve sorunun çözümü ülke gündemlerinde öncelik arz etmektedir. Bu bağlamda ülkeler yoksulluğu yok etmek ya da en azından minimum düzeye indirmek amacıyla gerek uluslararası gerekse ulusal bazda mücadele etmekte ve yoksullukla mücadele stratejileri geliştirmektedirler.

Söz konusu stratejiler arasında son dönemde büyük bir popülerite kazanan yaklaşımlardan biri Mikrokredi uygulamasıdır. Mikrokredi yönteminde yoksula hibe şeklinde yardım yapmak yerine, iş kurması için gerekli kredi verilmekte ve yoksulun bu krediyi azar azar haftalık taksitler şeklinde ödemesi sağlanmaktadır. Yöntemin ana hedef kitlesini ise kadınlar oluşturmaktadır.

*Bu çalışma 18-20 Mayıs 2017 tarihleri arasında Alanya Alaattin Keykubad Üniversitesi evsahipliğinde düzenlenen II. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulmuştur.

Dünyada yoğun ilgi gören mikrokredi ülkemizde ilk olarak 2003 yılında pilot il Diyarbakır'da uygulanmış, daha sonra tüm ülkeye yayılmıştır. Erzurum ilinde de uygulanan bu yöntem ile il merkezinde yaklaşık 250 kadın mikrokredi imkânından faydalanmıştır. Söz konusu kadınlar mikrokredi ile farklı alanlarda teşebbüsler oluşturarak çalışma hayatına katılmışlardır. Bir kısmı başarıyı yakalarken, diğerleri ise çeşitli sıkıntılar yaşamıştır.

Çalışmada Erzurum ilinde kredi kullanan kadınlara odaklanılmakta ve onların mikrokredi kullanımı öncesi ve sonrası ile irdelenmektedir. Bu doğrultuda çalışmada bir yandan mikrokreditinin yoksullukla mücadelede oynadığı rolü belirlemek, diğer yandan da mikrokredi kullanım sürecinde yaşanan aksaklıkları tespit etmek amaçlanmaktadır.

2. YOKSULLUKLA MÜCADELE VE MİKROKREDİ KAVRAMI

İnsanlık tarihi kadar eski olan yoksulluk sorunu 20. yy'in sonlarından itibaren sürekli şiddetini artırarak hem nitelik hem de nicelik olarak tehlikeli boyutlara ulaşmıştır. Daha geniş kitleleri etkisi altına alan ve zengin-fakir ülke ayrımı dinlemeyen yoksulluk, bu sebeple küresel tartışmaların temelinde yer almakta ve yapılan tartışmalar iki nokta üzerinde odaklanmaktadır. Birincisi yoksulluğun tanımlanması, diğeri ise yoksullukla mücadele stratejilerinin geliştirilmesidir.

Yoksulluk üzerine tartışmaların yoğunlaştığı ve çözüm önerileri getirmeye çalışan kurumların başında hiç kuşkusuz Dünya Bankası gelmektedir. Dünya Bankası'na göre yoksulluk genel bir tanımlamayla "açlık çekmek, barınacak bir yerin olmaması, doktora ulaşamamak, bir okula sahip olamamak, okuryazar olamamak, iş sahibi olamamak, gelecekte endişe duymak ve sadece günlük yaşamsal faaliyetlerini yerine getirmeye çabalamak, su kirliliğinden dolayı çocukların ölmesi, güçsüzlük, kendini temsil etmekten ve özgürlükten yoksun olmaktır (Korkmaz ve Bayramoğlu, 2007: 100). Bununla birlikte kurum tarafından türlerine ayrılmış farklı yoksulluk tanımları da bulunmaktadır. Mesela mutlak yoksulluk, göreceli yoksulluk, insani yoksulluk gibi farklı yoksulluk çeşitleri ve bunlara bağlı tanımlamalar söz konusudur.

Yoksulluk üzerinde ortak karara varılmış bir tanımlama bulunmaktadır. Bu durumun altında birçok neden sıralanabilir. Bununla birlikte en önemlisi belki de yoksulluğun algılanmasının kişiye özgü olması ve ölçülmesinde ortak bir uzlaşmaya varılmamasıdır. Örneğin yoksul "geçinmekte sıkıntı çeken, yeterli düzeyde parası olmayan veya rahat bir yaşam için gerekli olan araçlara sahip bulunamayan kişi" (Aktan, 2002: 1) olarak tanımlanmaktadır. Ancak yoksulun tanımlanmasında ifade edilen "rahat bir yaşam için gerekli olan araçlar" nedir?", "söz konusu araçları elde etmek için ne kadar gelir gereklidir?" gibi soruların cevabı tam olarak verilememektedir. Bu durum ise yoksulluğun sınırlarının çizilmesine engel olmaktadır.

Yoksulluğun sınırlarını ve tanımlamasını tam olarak yapamamakla birlikte ülkeler yoksulluğu ortadan kaldırmak ya da en az düzeyde tutabilmek için farklı mücadele stratejileri geliştirmiştir. Yoksullukla mücadele stratejileri, hibe şeklindeki yardımdan kişinin girişimcilik ruhunu geliştirerek uzun vadeli çözüm getirmeye kadar geniş bir yelpazeyi içermekte, bu sebeple belli kalıplar içerisinde sınıflandırılmamaktadır. Ayrıca söz konusu stratejiler, ülkelerin ekonomi politikalarıyla uyum göstermekte ya liberal bir bakış ya da sosyal devlet anlayışına daha yakın bir bakış açısından destek almaktadır. Bu mücadele stratejileri arasında son dönemde büyük ilgi uyandıran yeni bir bakış açısı yer almaktadır. Yeni bakış açısının farkı yoksulluğu, yoksul bireyin kendi çabası ile yok etmeye çalışmasından ve ülke ekonomilerine ciddi bir yük getirmemesinden kaynaklanmaktadır.

Mikrokredi uygulaması yoksulluğun çok ciddi boyutlara ulaştığı Bangladeş'te profesör olan Dr. Muhammed Yunus tarafından ortaya atılmış bir yöntemdir. Prof. Dr. Yunus, yoksullukla mücadeleyi üniversitede ders vermekle çözemeyeceğini, çözümün ancak, yoksulluğun yoğun olarak yaşandığı köylerde gözlem yaparak bulunacağını anlamış ve yoksulluğun yaşandığı köylere giderek çalışmalar yapmıştır. Yunus'un görüşmüş olduğu yoksullardan biri olan Begüm, Jobra köyünde yaşamakta ve bambu ağacından tabure yapmaktadır. Sermayesi olmadığı için araçından (tefeciden) borç malzeme alıp tabureyi o akşam satmak zorunda kalmaktadır. Bu satıştan da 2 Sent kazanmaktadır. Yunus, Begüm'ün borç para bulup kendi malzemesini aldığı daha fazla satabileceğini ve bunun içinde sadece 22 Sente ihtiyaç olduğunu hesaplamıştır. O köyde de bunun gibi borç alan 42 kişi olduğunu saptamıştır. Bu kişilerin tamamına gerekli olan para 27 \$ olarak tespit etmiştir. Bunun üzerine ilk olarak kendisi kredi vermeye başlamıştır. Daha sonra kredinin düzenli bir kurum tarafından verilmesi gerektiğini düşünerek 1976'da Grameen Bankası'nı kurarak yoksul kesime kredi dağıtmaya başlamıştır (Yunus,

2003: 13-24). Söz konusu tarihten itibaren mikrokredi kendi içinde oluşturduğu sistem olan Grameen Bankası aracılığıyla diğer yöntemler gibi büyük miktarda paralara ihtiyaç duymadan küçük meblağlarla büyük işler yapılabileceğini göstermiştir.

Genel bir tanımlama yapılacak olursa; Mikrokredi, “düşük kredilerle ticari bankaların uygulamış oldukları normlara uygun olmayan dar gelirli kadınları kapsayan herhangi bir kefalet veya ipotek işlemi gerektirmeyen bir borç verme yöntemidir (Türkiye Grameen Mikrofinans Programı, 2015: 4). Mikrokredi, kırsal ve kentsel alanlarda yaşayan yoksul kadınlara, kefaletsiz ve teminatsız kredi tahsis edip yoksulluk sınırını aşmalarına yardımcı olmaktadır(Nieto vd., 2007:132).

Yöntemin amacı yoksul insanların günlük ihtiyaçlarını karşılayarak anlık problemlerini çözmek yerine, bu insanlara uzun vadede yoksulluktan kurtulmaları için bir çıkış kapısı sunmaktır. Mikrokredi'nin tanımından da anlaşılabileceği gibi, özellikle yoksulluktan daha büyük oranda etkilenen kadınlara odaklanılmakta, onların girişimcilik ruhunu destekleyerek çalışma hayatına dâhil etmek amaçlanmaktadır. Böylece yöntem hem kadınları hem de onların ailelerini yoksullukla mücadelede yalnız bırakmamakta, ayrıca çalışma hayatının daha geri planında duran kadınları sosyal dışlanmışlıktan kurtarmayı amaçlamaktadır.

Kredinin kadınlara yönelik olması; bankaların kadınlara kredi verilmesinde isteksiz olmasının sonucu olarak dışlanmış olmaları ve ailede kadınların elde etmiş oldukları kazançlarının genellikle kendi ailesi tarafından harcamasından kaynaklanmaktadır (Dineen vd., 2015: 24).

Tüm dünyada yoğun ilgi gören ve hızla yayılan mikrokredi ülkemizde ise 2003'te Diyarbakır pilot uygulaması ile başlatılmıştır. Daha sonra Mardin, Batman, Erzincan, Gaziantep, Kahramanmaraş, Aydın, Niğde, Ankara, Çankırı, Malatya, Yozgat, Zonguldak, Amasya, Tokat, Kırşehir, Sivas, Rize, Denizli, Manisa, Hatay, Balıkesir, Çorum, Eskişehir, Samsun, Siirt, Kayseri, Konya, Artvin, Isparta ve Bilecik'te uygulanmaya başlanmıştır. Günümüzde ise 69 ilde ve 106 şubeyle faaliyette bulunmaktadır. İlerleyen yıllarda bu uygulamalar 81 ilin tamamına yayılması hedeflenmektedir.

Mikrokredi'nin uygulanmaya başlandığı ilk yıllarda finansman kaynağı olarak il Valilikleri yer almış, ancak asıl destek özel teşebbüslerin yapmış olduğu bağışlardan gelmiştir. Günümüzde ise sistem kendi kendini besleyebilecek bir aşamaya ulaşmıştır. Böylece finansmanın %90'ı mikrokredi alan kişilerden tahsil edilen gelirler ile karşılanmaktadır. Geriye kalan %10 ise bağışlardan finans edilmektedir. Bu sonucun ortaya çıkmasında kredilerin geri ödeme oranının %100'e yakın olması önemli rol oynamaktadır. Sonuçta Mikrokredi'nin dış fon bağımlılığı bulunmamaktadır (Morshed, 2010: 99).

3. MİKROKREDİNİN KADIN YOKSULLUĞUYLA MÜCADELEDE ROLÜ: ERZURUM İLİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

3.1. Literatür Özeti

Yunus, Muhammed 1999 yılında yazmış olduğu çalışmada dünyada mikrokredinin doğuşu hakkında bilgi vererek mikrokredinin uygulanışı hakkında tüm yönleriyle bilgi vermektedir.

Döşeyen, Adil çalışmasında 2006 yılında 2257 katılımcılı anakütleden katmanlı rassal örnekleme yöntemi ile 104 kişiye uyguladığı ankette Mikrokredinin Diyarbakır örneğinin başarısını ölçmüştür. Bunun için hedef kitlesine temel bulgular ve mikrokredinin başarısına ilişkin sorular ile anket yapmış ve elde ettiği bulguları ise mukayeseli karşılaştırma yaparak başarısına ilişkin sonuçlar elde etmiştir. Mikrokredinin yeni bir uygulama olmasından dolayı tam bir başarı elde edilemese bile her alanda etkisini olduğu söylenebilir.

Göktaş, Nesrin çalışmasında 2011-2012 yıllarında 440 katılımcılı anakütleden rassal örnekleme yöntemi ile 44 kişiye uyguladığı ankette Mikrokredinin Kırıkkale örneğinin başarısını ölçmüştür. Bunun için hedef kitlesine demografik sorular ile mikrokredi kullanma nedenleri, sektörel dağılımı, toplantılar, problemler ve beklentiler hakkında soruları içeren bir anket yapmıştır. Mikrokredi uygulaması Kırıkkale'de başarılı olduğunu ve bazı eksikliklerin ve beklentilerin giderildiğinde ise daha da başarılı olacağı belirtilmiştir.

Ceylan, Hasibe çalışmasında 2010 yılında Karaman ilinde yapmış olduğu çalışmada mikrokredinin sektörlerin gelişiminde en etkili araç olduğunu, ancak etkisinin uzun dönemde görüleceğini

savunmuştur. Ayrıca Karaman ilinde uygulanan mikrokredinin diğer illere göre gelişmediğini belirtmiştir.

Zanbak, Tuğba çalışmasında 2008 yılında İzmir'in Menemen ilçesinin Alaniçi köyünde mikrokredi kullananlara yönelik anket yapmıştır. Hedef kitlesine beşeri sermayesine yönelik sorular ile yaşam döngülerine ilişkin sorular yöneltmiştir. Sonuç olarak mikrokredinin kırsal kesimde alınan kredinin farklı amaçlarla kullanılması, köyden kente göçün olması gibi nedenlerden dolayı tam manasıyla etkili olmadığını savunmuştur.

Adaman ve Bulut 2007 yılında yapmış olduğu çalışmasında Diyarbakır ilinde mikrokredi kullanan 708 kişiyle anket yapılmış. Ankette elde edilen bulgulara mikrokredinin kadınlar üzerinde siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel yönden etkilerin olduğunu ortaya koymaktadır.

3.2. Araştırmanın Amacı, Yöntemi ve Hipotezleri

Araştırmanın amacı, yoksullukla mücadelede son dönemin önemli araçlarından biri olan mikrokredinin söz konusu mücadelede oynadığı rolü tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda Erzurum il merkezinde Mikrokredi'den faydalanan kadınların ekonomik, sosyal, kültürel ve refah değişimlerini kredi kullanımı öncesi ve sonrası durumu karşılaştırarak ele almak araştırmanın ana konusunu oluşturmaktadır.

Alan çalışması niteliğindeki araştırmanın evreni (ana kütle) coğrafik olarak Erzurum il merkezi ile sınırlandırılmış mikrokredi kullanan kadınlardan oluşmaktadır. Buna göre çalışmanın ana kütlesi 250 kadından oluşmaktadır. Örneklem sayısı ise bu ana kütlelerin sayısına göre istatistiki yöntemlerle belirlenmiştir. Örneklem seçiminde olasılıklı örnekleme türlerinden biri olan basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde evreni oluşturan her elemanın örneğe girme şansı eşittir. Böyle bir yöntemin tercih edilmesinin nedeni evreni oluşturan elemanların homojen olmasıdır. Çünkü mikrokredinin verildiği kişiler göz önüne alındığında ana kütleyi oluşturan kadınlar benzer eğitim, yaş, gelir, yaşam şartları vb. özelliklere sahiptirler. Sonuçta Erzurum il merkezinde mikrokredi kullanan 122 kadın ile görüşülmüştür.

Araştırma kapsamında anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada kapalı uçlu sorulara dayanan bir anket düzenlenmiştir. Bununla birlikte veri temininde ortaya çıkacak aksaklıkları gidermek ve konuya dair daha ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla katılımcılara açık uçlu sorular da yönlendirilmiştir. Anket şablonunun oluşturulması için ikincil kaynaklardan (kitap, dergi, kongre, sempozyum vb. bildirileri, yerli ve yabancı makaleler) yararlanılmıştır ve bu kaynaklar ışığında hem teorik hem de ampirik bilgiler birleştirilerek anket soruları oluşturulmuştur.

Oluşturulan anket üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, katılımcıların demografik ve göç özellikleri, ikinci kısımda mikrokredi kullanım sürecine ilişkin sorular, üçüncü kısımda ise mikrokredi kullanım sonrası, katılımcıların yoksulluk, tasarruf ve sağlık güvencesine yönelik hayatlarında değişiklik olup olmadığını belirleyen sorulardan oluşmaktadır.

Araştırmada gerek ülkemizde gerekse farklı ülkelerde yapılan ampirik çalışmalar dikkate alınarak teorik bilginin belirlediği çizgide amaçla uyumlu hipotezler oluşturulmuştur. Hipotezlerde mikrokredi almadan önce ve aldıktan sonra katılımcıların yaşam standartlarındaki değişimler ve kredi kullanım süresince yaşadıkları problemler irdelenmiştir. Araştırmada incelenen ilişkiler şu şekilde sıralanabilmektedir;

1. Mikrokredinin hedef kitlesi ile düşük gelirli kadınlar arasındaki ilişki,
2. Kadınların mikrokredi kullandıktan sonraki gelir ve yaşam standartları arasındaki ilişki,
3. Mikrokredi uygulaması ile kadınların tasarruf eğilimleri arasındaki ilişki
4. Mikrokredi sonrası para kazanmaya başlayan kadının diğer aile bireyleri ve/veya toplum ile ilişkisi
5. Mikrokredi sonrası kadınların çocuklarına yaptıkları eğitim/eğitim dışı masrafları arasında ilişki,
6. Mikrokredi sonrası kadınlar ile sağlık gereksinimleri arasındaki ilişki.

Anket Şubat-Mart 2015 dönemini kapsayan iki aylık süre zarfında Mikrokredi Şube müdürü ve görevlilerinin eşliğinde bizzat araştırmacı tarafından yapılmıştır. Araştırmacı Şube'nin mikrokredi

kullanıcılar için düzenlediği merkez toplantılarına katılarak yüz yüze görüşmeleri ile anket katılımını sağlamıştır.

Bilgilerin tasnif edilmesi ve analizlerde SPSS 20.0 (Statistical Program For Social Sciences) paket programından yararlanılarak istatistiksel analizler yapılmıştır. Analizlerde standart sapma, aritmetik ortalama, frekans dağılımı istatistiksel yöntemleri, T-testi ve Anova analiz yöntemi kullanılmıştır.

3.3. Araştırma Bulguları ve Öneriler

Araştırmanın sonuçlarıyla katılımcıların demografik ve göç bilgileri, mikrokredi kullanım sürecine dair yoksullukla ilgili bilgiler elde edilmiştir. Anket sonuçları grafik ve tablolara aktarılmıştır. Ayrıca çalışmada katılımcıların mülakatlarına yer verilmiş bazen gözlem yöntemi ile elde edilen bilgiler aktarılmış bazen de mikrokredi sorumlusundan elde edilen veriler ortaya konulmuştur.

3.3.1. Katılımcıların Demografik ve Göç Özelliklerine Yönelik Bulgular

Tablo 3.3.1’de katılımcılara ait demografik ve göç özellikleri aktarılmaktadır.

Tablo 3.3.1. Araştırmaya Katılan Mikrokredi Kullanıcıların Demografik Özelliklerine göre Dağılımı

	Frekans	Oran (%)
Yaş Aralığı		
15-24	7	5,7
25-34	23	18,9
35-54	78	63,9
55- +	14	11,5
Toplam	122	100,0
Eğitim Durumu		
Okur- Yazar Değil	9	7,4
Okur- Yazar	5	4,1
İlköğretim	82	67,2
Lise	19	15,6
Önlisans/ Lisans	7	5,7
Toplam	122	100,0
Medeni Durumu		
Bekâr	13	10,7
Evli	104	85,2
Boşanmış	5	4,1
Toplam	122	100,0
Çocuk Sayısı		
1	15	14,2
2	34	32,1
3	18	17,0
4	30	28,3
Diğer	9	8,4
Doğum Yerleri		
Erzurum	113	92,6
Kars	2	1,6
İstanbul	2	1,6
Sivas	2	1,6
Diğer	3	2,4
Toplam	122	100,0
Eşinizin İşi		
İşsiz	5	4,6
Serbest Meslek	25	22,9
Memur/İşçi	42	38,5
Diğer	37	33,9
Toplam	109	100,0

Anket çalışmasında yaş gruplandırması, hanehalkı işgücü anketleri esas alınarak yapılmıştır. Ankete katılanların %63,9'u 35-54 yaş aralığında, %18,9'u 25-34 yaş aralığında, %11,5'i 55 ve üzeri yaş aralığında, %5,7'si 15-24 yaş aralığında toplandığı görülmektedir. Araştırmaya katılanların yaş ortalaması 41,1 olduğu tespit edilmiştir. En genç mikrokredi kullanıcısı 20, en yaşlı mikrokredi kullanıcısı ise 71 yaşındadır.

Bulgulara göre en fazla mikrokredi kullanan katılımcıların yaş aralığı 35-54'tür. Bu sonuç Adaman/Bulut (2007), ile benzerlik göstermektedir(Adaman ve diğerleri, 2007: 76). Sonuca bağlı olarak mikrokredi kullanan katılımcıların genellikle orta yaşlı kadınlardan oluştuğu ifade edilebilir. Bu yaş aralığı hem bireylerde geçim derdinin yoğun bir şekilde hissedildiği hem de hayatın en verimli dönemi olduğu kabul edilmektedir.

Bulgularda en az oranın ise 15-24 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Sonuca göre genç bireylerin girişimcilik yönünden zayıf olduğu söylenebilir. Bu dönemde bireyler; eğitimleriyle meşgul olabileceği gibi bir işte çalışmayı da tercih edebilmektedirler. Ayrıca bu dönemde bireylerin karakterleri tam olarak yerleşmediği ve birçoğu geçimlerini ailesinden sağladıkları için girişimcilik konusunda pasif kalabilirler.

55 ve üzeri yaş grubunda da girişimcilik konusunda pasif olduğu görülmektedir. Bu dönemde bireyler kendilerini yaşlı olarak kabul etmelerinden veya sağlık sorunları daha sık görülmeye başlamasından dolayı çalışmamayı tercih edebilirler. Hâlbuki Batı toplumlarında 50 yaş üstü dönemler iş hayatın en verimli zamanları olarak görülmektedir(Şahin, 2010: 95).

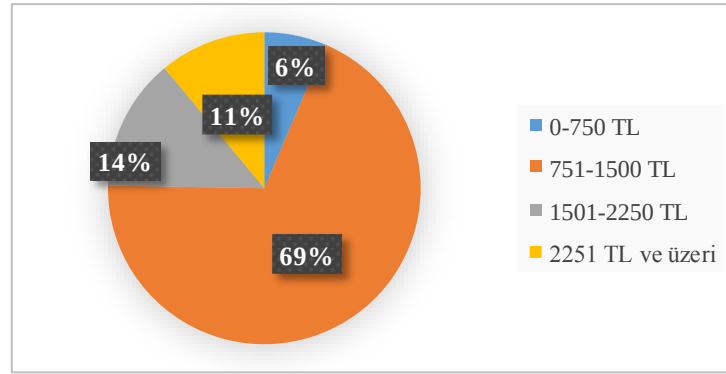
Ankete katılanların %67,2'si ilköğretim mezunu, %15,6'sı lise mezunu, %7,4'ü okur-yazar değil, %5,7'si önlisans/lisans mezunu, %4,1'i ise okur-yazardır. Özer vd. (2012) çalışmasında Malatya ilindeki mikrokredi kullanıcılarının %94'ü okuma-yazma bildiklerini, %6'sı okuma yazma bilmediklerini bildirmiştir(Özer ve diğerleri, 2012: 36). Döşeyen (2007)'in Diyarbakır çalışmasında ise %69,2'sinin hiç okula gitmediği, %26,9'unun ilkokulu bitirebildiğini, sadece %1,9'unun ortaokul ve %1,9'unun lise mezunu olduğunu belirtmiştir(Döşeyen, 2007: 84). Diğer çalışmalar ile kıyaslandığında Erzurum'da mikrokredi kullanan kadınların eğitim düzeyinin göreceli olarak daha iyi olduğu belirtilebilir. Bununla birlikte söz konusu göreceli üstünlüğün yeterli olmadığı, kadınların eğitimden yeterli düzeyde faydalanmadığı ve böylece kişisel gelir düzeyini de artıramadığı ifade edilebilir.

Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında %85,2'sinin evli, %10,7'sinin bekâr ve %4,1'i ise boşanmış olduğu görülmektedir. Ayrıca yüz yüze görüşmelerde bekâr katılımcıların önemli bir kısmının nişanlı olduğu ve mikrokrediyi özellikle evlilik hazırlıklarını tamamlamak için aldıkları tespit edilmiştir.

Katılımcıların 106'sı çocuk sahibidir. Bu katılımcıların %32,1'i iki çocuğa, %28,3'ü dört çocuğa, %17'nin üç çocuğa, %14,2'nin tek çocuğa, %7,5'inin beş çocuğa, %0,9'un ise altı çocuğa sahip oldukları tespit edilmiştir.

Mikrokredi kullanan evli kadınlara eşlerinin herhangi bir işte çalışıp çalışmadığı ve çalışanların ne iş yaptığı sorulmuştur. Katılımcıların eşlerinin %38,5'i ile en fazla memur/işçisiyken, en az oran ise %4,6 ile işsizlerin olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların eşlerin aylık ortalama geliri sorulduğunda %68,8'i 751-1500 TL arasında olduğunu ifade etmiştir. Eşinin aylık ortalama geliri 2251 TL ve üzerinde olan katılımcıların oranı ise %11'dir. Şekil 3.1.'de katılımcıların eşlerinin aylık ortalama kazancı verilmektedir.

Şekil 3.3.1. Katılımcıların Eşlerinin Aylık Ortalama Kazancına göre Grafikselsel Dağılımı

Tablo 3.3.2. Katılımcıların Oturdukları Evlere göre Dağılımı

	Frekans	Oran (%)
Kendi Evim	46	37,7
Kiradayım	73	59,8
Kendi Evim Değil, Ama Ücretsiz Oturuyorum	3	2,5
Toplam	122	100,0

Ankete katılanların %59,8'i kirada, %37,7'si kendi evinde, %2,5'i kendi evi değil ama ücretsiz oturduğunu belirtmiştir. Katılımcıların çoğunun kirada oturdukları görülmektedir. Kirada oturanların fazla olması, literatürde bulunan kira gideri kişinin refah seviyesini düşüreceği görüşünü destekler niteliktedir. Ayrıca düşük gelirli insanlardan oluşan katılımcıların, kendi evlerinin olmaması beklenen bir durumdur.

Tablo 3.3.3. Katılımcıların Konut Tipine göre Dağılımı

	Frekans	Oran (%)
Apartman Dairesi	116	95,1
Müstakil Ev	6	4,9
Toplam	122	100,0

Sonuçlara göre katılımcıların önemli bir kısmı kirada oturmaktadır. Genellikle mikrokredi kullanan kişiler düşük gelir seviyeleri nedeniyle ev sahibi olmakta zorlanmaktadır. Katılımcıların oturdukları evlerin önemli bir kısmı (%95,1) apartman dairesi şeklindedir. Sadece %4,9'u müstakil evde oturmaktadır. Bu sonuç Türkiye'deki konut tipinin ağırlıklı olarak apartman şeklinde olması sebebiyle beklenen bir sonuçtur.

Ankete katılanların doğum yerlerine bakıldığında; %92,6'sının Erzurum doğumlu olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra Kars, İstanbul, Sivas, Bartın, İzmir ve Erzincan olmak üzere farklı illerde doğmuş kişilerinde olduğu tespit edilmiştir. Böylece 9 kişinin Erzurum'a farklı illerden göç ettiği belirtilebilir. Bu katılımcıların %66,7'si ekonomik imkânların yetersizliğinden, %33,3'ü ise tayin ve evlilik dolayısıyla göç ettiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 3.3.4. Katılımcıların Mikrokredi Harici Kredi Kullanıp Kullanmamasına göre Dağılımı;

	Frekans	Oran (%)
Evet	26	21,3
Hayır	96	78,7
Toplam	122	100,0

"Mikrokredi harici kredi kullandınız mı?" sorusuna katılımcıların %21,3'ü evet derken %78,7'si herhangi bir kredi kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Genellikle düşük gelirli ya da yoksul olarak nitelendirilecek mikrokredi kullanıcıları ya hiç geleneksel bankacılık sisteminden faydalanmamış ya da faydalanamamışlardır. Çünkü söz konusu bireylerin geleneksel bankacılık sisteminin şartlarını ve yükümlülüklerini gelirleri dolayısıyla yerine getirebilmeleri neredeyse imkânsızdır.

Tablo 3.3.5. Mikrokredi Haricinde Kredi Kullanan Katılımcıların Kredi Türlerine göre Dağılımı;

	Frekans	Oran (%)
İhtiyaç Kredisi	22	84,6
Esnaflara Yönelik Verilen Kredi	3	11,5
Diğer	1	3,8
Toplam	26	100,0

Mikrokredi haricinde başka kredi aldıklarını söyleyen 26 katılımcıya hangi krediden faydalandıkları sorulduğunda ise söz konusu katılımcıların %84,6'sı ihtiyaç kredisi cevabını vermiştir. Sadece üç kişi esnaflara yönelik kredi kullanmıştır.

Tablo 3.3.6. Mikrokredi Haricinde Kredi Kullanan Katılımcıların Kredinin Geri Ödemesinde Zorluk Yaşayıp Yaşamamasına göre Dağılımı;

	Frekans	Oran (%)
Evet	8	30,8
Hayır	18	69,2
Toplam	26	100,0

Kredilerin geri ödemesinde katılımcıların %69,2'si zorluk yaşamazken %30,8'i ise zorluk yaşadıklarını beyan etmişlerdir. Ancak yüz yüze görüşmelerde herhangi bir ödeme zorluğu yaşamadığını belirten katılımcılar aslında yeniden kredi çekerek sorunu aştıklarını vurgulamışlardır. Ayrıca sorun yaşadığını belirten sekiz katılımcının altısı da başka kredi ile kredisini kapatabildiğini belirtmiştir. Sadece iki kişi akrabalarından yardım almıştır.

Mikrokredi harici kullanılan kredilerle yaş, eğitim durumu, medeni durumu, eşinizin işi ve aylık kazancı arasında anlamsal ilişkisine bakmak için T-Testi yapılmıştır. Ancak anlamsal ilişki bulunamamıştır. Sonucun anlamsız çıkmasında katılımcıların benzer sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklere sahip olması etkili olabilir.

Tablo 3.3.7. Mikrokredi Harici Kullanılan Kredilerle Yaş, Eğitim Durumu, Medeni Durum, Eşinizin İş, Eşinizin Aylık Kazancı Soruları Arasında Anlamsal İlişkisi;

Demografik ve göç soruları-mikrokredi haricinde kredilerle ilişkisi	Df	Frekans (F)	Sig.(p)
Yaşı	1	0,001	0,969
Eğitim Durumu	1	0,001	0,973
Medeni Durumu	1	1,794	0,183
Eşiniz İş	1	1,869	0,174
Eşinizin Aylık Kazancı	1	0,953	0,331

(p>0,005)

Daha sonra katılımcılara mikrokredi almadan önce kendilerine ait bir işletme yönetip yönetmedikleri, başka bir deyişle piyasa deneyimine sahip olup olmadıkları sorusu yönlendirilmiştir. Katılımcıların %63,9'u piyasa deneyiminin olduğunu söylerken %36,1'i ise piyasa deneyiminin olmadığını belirtmiştir.

Tablo 3.3.8. Kredi Almadan Önce Piyasada Deneyiminin Olup Olmamasına göre Dağılımı;

	Frekans	Oran (%)
Evet	78	63,9
Hayır	44	36,1
Toplam	122	100,0

Piyasa deneyimi olanların %92,4'ü başarılı olduğunu söylerken %7,6'sı ise başarısız olduğunu belirtmektedir. Başarısız olanlar sebep olarak piyasa koşulların olumsuz olmasını %42,9'u, yeterli deneyime sahip olmamasını ve sermaye yetersizliğini %28,6'sı işaret etmişlerdir. Ancak başarılı olanların da aylık ortalama kazançlarının çok düşük olduğu görülmüştür. Örneğin, aylık 100 TL kazanan kişi de kendisini başarılı olarak nitelendirmiştir. Ortalama kazancın bir işletme için en önemli başarı kriterlerinden biri olduğu kabul edildiğinde tezat gibi gözükse de bu sonuç eğitim seviyesi düşük ve daha önce hiçbir kişisel geliri olmamış kadınlar için yine de başarı olarak görülmektedir. Bu

kadınlar 100 TL ve civarı bir kazanç bile olsa ailelerinin gelirine bir katkı yapabildikleri için kendilerini başarılı görmektedirler.

Tablo 3.3.9. Mikrokredi Almadan Önce Herhangi Bir İşte Çalışılmasına göre Dağılımı;

	Frekans (F)	Oran (%)
Evet	87	71,3
Hayır	35	28,7
Toplam	122	100,0

Ankete katılanların %71,3'ü mikrokredi öncesi herhangi bir işte çalışırken %28,7'si ise çalışmamaktadır. Mikrokredi öncesi herhangi bir işte çalışanların ise %68,2'si el işi/ev yemekleri işinde çalışırken %15,9'u diğer (kuaför,kozmetik,konfeksiyon) işlerde, %8'i esnaf olarak, %4,5'i gündelikçi olarak, %3,4'ü ise mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmaktadır.

Aylık kazanç olarak ise %55,7'si 0-500 TL arası, %29,6'sı 501-1000 TL arası, %5,7'si 1001-1500 TL ile 2001 ve üzeri TL arasında, %3,4'ü ise 1501-2000 TL arasındadır. Mikrokredi almadan önce herhangi bir işte çalışmayanların çoğu geçimini aile/eşinin gelirleriyle sağlamaktadır. İşsiz olmalarının altında yatan temel neden olarak da %67,6'sı kadınlara yönelik iş imkânlarının yetersizliği, %17,6'sı çocuk/yaşlı/hasta bakımı, %5,9'u diğer (ihtiyaç duymama, vb.) nedenleri, %2,9'u ise ailesinin baskısı ve vasıfsız olmalarını göstermiştir.

Tablo 3.3.10. Mikrokredi Programının Öğrenildiği Yere göre Dağılımı;

	Frekans	Oran (%)
Daha Önce Kredi Kullanan Çevremden	61	50,0
Akraba/Arkadaş/Yakın Tanıdıklarından	57	46,7
Görsel/ Yazılı Yayın Organlarından	3	2,5
Diğer	1	0,8
Toplam	122	100,0

Katılımcılara mikrokredi programından nasıl haberdar oldukları sorulduğunda %50'si daha önce kredi kullanan çevresinden, %46,7'si akraba/arkadaş/yakın tanıdıklarından,%2,5'i görsel/yazılı yayın organlarından, %0,8'i ise diğer (dernek, parti, vakıf, vb.) araçlardan öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Sonuca göre katılımcıların önemli bir kısmının daha önce kredi kullanan ve bunda başarılı olan çevresi vasıtasıyla mikrokredi uygulamasından haberdar olduğu görülmektedir. Bu sonuç şaşırtıcı değildir. Çünkü finansal araçların taşıdıkları risk bireyleri temkinli olmaya yönlendirmektedir. Bu sebeple çevrelerinde başarıyı yakalayan kişileri gördükçe sisteme güven artmakta ve daha çok sistemde yer alma arzusu olmaktadır.

Tablo 3.3.11. Mikrokredinin Alınış Amacına göre Dağılımı;

	Frekans	Oran (%)
Geçimimi Sağlamak İçin	29	23,8
Mevcut İşimi Büyütmek İçin	87	71,3
Çocuklarının Eğitimi Sağlamak İçin	2	1,6
Almış Olduğum Kredinin Borcunu Ödemek İçin	2	1,6
Diğer	2	1,6
Toplam	122	100,0

Ankete katılanların mikrokredi alma nedenlerine bakıldığında %71,3'ü mevcut işini büyütmek, %23,8'i geçimini sağlamak, %1,6'sı ise çocuklarının eğitimi sağlamak, almış olduğu kredi borcunu ödemek ve diğer (elektrik, kira, vb.) borçları ödemek için aldığını belirtmiştir. Özer vd. (2012) çalışmasında Malatya ilinde mikrokrediyi en fazla geçimini sağlamak için alındığı belirtmişlerdir(Özer ve diğerleri, 2012: 51). Sonuçlara bağlı olarak Erzurum'daki mikrokredi kullanan kişilerin, Malatya'daki kişilere göre gelir seviyesi yüksek olduğu ifade edilebilir.

Tablo 3.3.12. Mikrokrediden Alınan Paranın Kullanıldığı İş Alanlarına göre Dağılımı;

	Frekans	Oran (%)
El İşleri	79	64,8
Ev Yemekleri	19	15,6
Kuaförlük	5	4,1
Terzilik	1	0,8
Diğer	18	14,8
Toplam	122	100,0

Katılımcıların mikrokrediyle daha çok %64,8'i el işleri, %15,6'sı ev yemekleri, %14,8'i diğer (kozmetik, konfeksiyon, vb.) işleri, %0,8'i ise terziilik yapmaktadır.

Tablo 3.3.13. Almış Olduğunuz Kredinin Amacına Uygun Kullanımına göre Dağılımı;

	Frekans	Oran (%)
%100	61	50
%75	13	10,7
%50	30	24,6
%25	6	4,9
%0	12	9,8
Toplam	122	100

Kredi kullanan bireylerin %50'si aldığı kredinin tamamını kurmuş olduğu işte, %24,6'sı yarısını, %10,7'si 4 üçü, %9,8'i kredinin tamamını başka amaç için kullanmıştır.

Tablo 3.3.14. Mikrokredi Sonrası Kurmuş Oldukları İşte Başarı Dağılımı;

	Frekans	Oran (%)
Evet	113	92,6
Hayır	9	7,4
Toplam	122	100

Faaliyette bulunanların %92,6'sı kurmuş olduğu işten başarılı, %7,4'ü ise başarılı olamamıştır. Başarılı olamayanların birçoğu piyasa koşullarının olumsuz olması nedenini öne sürmüşlerdir. Mikrokredi ile kurulan işlere bakıldığında genellikle el iş ve ev yemekleri olduğu görülmekte bu da kurulan işlerin küçük ve bireysel yeteneklerle yapılabilen işler olduğunu göstermektedir. Ayrıca kredi kullanan kesimin kadın olduğu düşünülürse bu sonuç doğaldır.

Tablo 3.3.15. Mikrokrediyle Kurmuş Olduğunuz İşte Başarılı Oldunuz Mu Sorusuyla Yaş, Eğitim Durumu, Medeni Durumu ve Eşiniz Ne İş Yapıyor Arasındaki Anlamsal İlişki;

	Df	Frekans	Sig.(p)
Yaşı	1	0,305	0,582
Eğitim Durumu	1	0,264	0,609
Medeni Durumu	1	2,120	0,148
Eşinizin İşi	1	1,734	0,191

(p>0,005)

Mikrokrediyle kurmuş olduğunuz işte başarılı oldunuz mu sorusuyla yaş, eğitim durumu, medeni durumu ve eşiniz ne iş yapıyor sorularıyla anlamsal ilişki açısından T-Testi analizine tabi tutulmuştur. Tablo 3.17'de analize dair sonuçlar verilmektedir. Ancak anlamsal ilişki bulunamamıştır. Sonucun böyle çıkmasında Erzurum'da mikrokredi uygulamasının yeni olması etkili olabilir. Mikrokredi yatırıma yönelik verilen bir kredi türü olmasından dolayı etkisini kısa vadede tespit edilemeyebilir.

Tablo 3.3.16. Katılımcıların Mikrokredinin İlk Taksitinin Ödemesinde Zorluk Yaşayıp Yaşamamasına göre Dağılımı;

	Frekans	Oran (%)
Evet	16	13,1
Hayır	106	86,9
Toplam	122	100,0

Katılanların %86,9'u ilk taksiti ödemede zorluk yaşamadığını, %13,1'i ise ödemede zorluk yaşadığını beyan etmiştir. İlk taksiti ödemede zorluk yaşayanların %37,5'i ailesinin yardımıyla, %25'i akrabalarının yardımıyla, %12,5'i grup üyelerinin yardımıyla zorluğu aştıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların önemli bir kısmı yaşadıkları zorluğu özellikle eşlerinin desteğiyle aştıklarını yüz yüze görüşme esnasında aktarmışlardır.

Tablo 3.3.17. Katılımcıların Mikrokrediden Alınan Kredi Sayısına göre Dağılımı;

	Frekans	Oran (%)
1	36	29,5
2	30	24,6
3	36	29,5
4	12	9,8
5	3	2,5
6	5	4,1
Toplam	122	100,0

Mikrokrediden %29,5'i bir kez, %29,5'i üç kez %24,6'sı iki kez, %9,8'i dört kez kredi, %4,1'i beş kez, %2,5'i ise üç kez kredi kullanmıştır.

Tablo 3.3.18. Mikrokredi Sonrası Toplumun Kişiyi Duymuş Olduğu Saygıya göre Dağılımı;

	Frekans	Oran (%)
Değişmedi	66	54,1
İyileşme oldu	49	40,2
Bozuldu	7	5,7
Toplam	122	100

Para kazanmaya başladıktan sonra çevrenin bireylere olan saygısında katılımcıların %47,5'in iyileşme olduğunu ve %47,5'in herhangi bir değişiklik olmadığını ve %4,9'un ise aksine iyice bozulduğunu belirtmiştir. Bu sonuç mikrokredi ile kişisel geliri elde etmeye başlayan kadının toplumdaki saygınlığı arasında doğru bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Ayrıca bu sonuç mikrokreditinin toplum tarafından daha fazla kabul edilmesine imkân sağlayabilir. Böylece kadınların toplumsal hayatın daha fazla içinde yer alması gerçekleşebilir.

Tablo 3.3.19. Mikrokrediyi Kullandıktan Sonra Aile İçi İlişkilerindeki Değişikliğe göre Dağılımı;

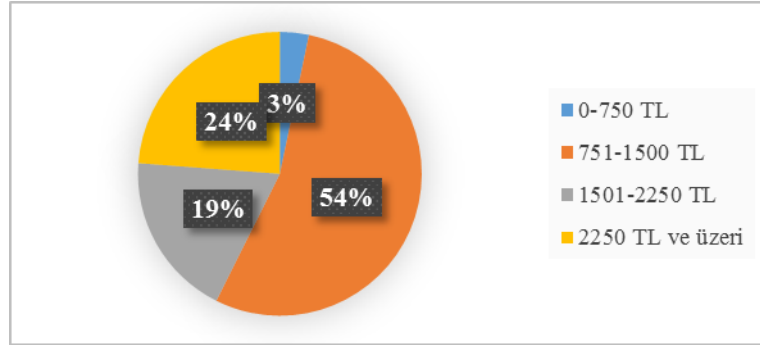
	Frekans	Oran (%)
Değişmedi	66	54,1
İyileşme Oldu	49	40,2
Bozuldu	7	5,7
Toplam	122	100,0

Katılımcılara mikrokredi aldıktan sonra hayatlarında değişiklik olup olmadığı, eğer olduysa ne gibi değişiklikler yaşadığını tespit etmek amacıyla sorular yönlendirilmiştir. Araştırmada aile içi ilişkilerde değişiklik olup olmadığı sorusuna katılımcıların %54,1'i herhangi bir değişiklik olmadığını, %40,2'si iyileşme olduğunu ve %5,7'si ise bozulduğunu belirtmişlerdir. Döşeyen (2007) çalışmasında % 45,6'sının aile içi ilişkilerinin düzeldiğini belirtmiştir (Döşeyen, 2007: 115). Özer vd. (2012) çalışmasında ise % 50,9'unun düzeldiğini, %41,7'si aynı kaldığını ve % 0,5'i bozulduğunu ifade etmektedir (Özer ve diğerleri, 2012: 59). Çalışmada diğer çalışmalardan farklı sonuçlar elde edilmiştir. Mikrokredi kullanımı; Malatya ve Diyarbakır'da aile içi ilişkilerinde düzeltici etki yaparken Erzurum ilinde çoğunluklu olarak yapmamıştır. Araştırma sonuçları mikrokredi ile aile içi ilişkileri arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Araştırmada mikrokredi sonrasında ailenin aylık kazancında artış olup olmadığına baktığımızda mikrokredi öncesi ailenin aylık kazancı % 68,8'i 751-1500 TL arasında, %13,7'si 1501-2250 TL arasında, % 11'i 2251 ve üzeri, %6,4'ü 0-750 TL arasında gelire sahip olduğu tespit edilmiştir. Mikrokredi sonrası aylık kazançlarda göz önünde bulundurulduğunda 0-750 TL ve 751-1500 TL gelire sahip katılımcılarda bir düşüş yaşanmıştır. Bu da Erzurum ilinde genel olarak mikrokredi sonrası gelirde artış olmasını destekler niteliktedir. Ancak gelir artışındaki artış yaşam standardına

yansımamıştır. Katılımcıların çoğunun yaşam standartlarında bir değişiklik olmadığını söyleyebiliriz. Erzurum'daki mikrokredi uygulaması ile gelir seviyesi arasında bir doğru orantılı bir ilişki bulunmakta ancak aynı şeyi yaşam standardı için söyleyemeyiz.

Ayrıca görevlilerle yapılan konuşmada mikrokrediyi gelir seviyesi yüksek olanlara vermeyi tercih ettiklerini beyan etmişlerdir. Zira eşlerinin meslekleri sorusunda da memur/işçi seçeneğinin fazla çıkması da bunu destekler niteliktedir. Bu bulgu mikrokreditinin asıl hedef kitlesi ile düşük gelirli kadınlar arasında ters bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Şekil 3.3.2. Katılımcıların Mikrokredi Sonrası Ailelerinin Aylık Toplam Kazancına Göre Grafiksel Dağılımı;

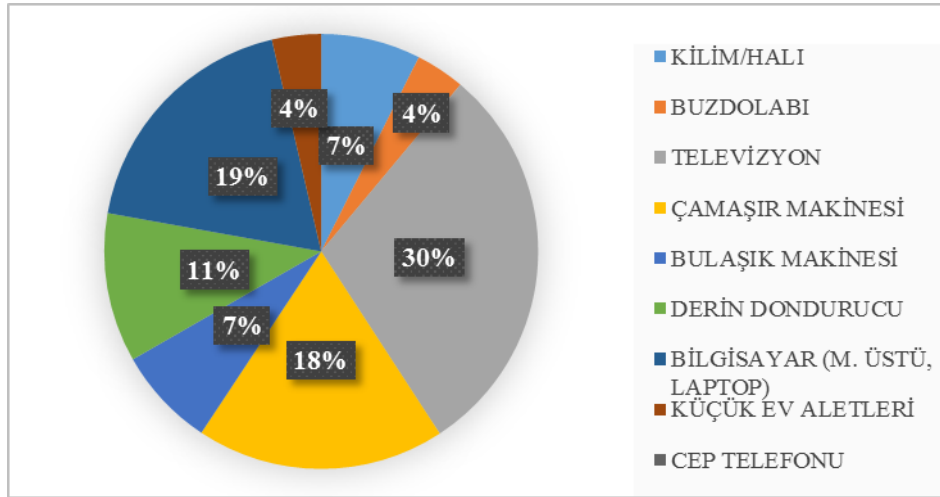
Ankete katılanlar, mikrokredi almadan önce çocuklarına eğitimleri için vermiş oldukları günlük harçlık tutarlarını %52,8'i 3-6 TL arasında, %36,8'i 0-3 TL arasında, %20,4'ü 6 TL ve üzerinde verdiklerini belirtmiştir. Tablo 3.22'de bu sonuca ait dağılım verilmektedir.

Tablo 3.3.20. Katılımcıların Mikrokredi Almadan Önce Çocuklarının Eğitimine Günlük Yapılan Harcamalara göre Dağılımı;

	Frekans	Oran (%)
0-3 TL	36	36,8
3-6 TL	42	52,8
6 ve üzeri	20	20,4
Toplam	98	100,0

Katılımcıların mikrokredi sonrası çocuklarının eğitim dışı harcamaları konusunda ise %43,3'ü aynı kaldığını, %31,7'si arttığını ve %25'i azaldığını beyan etmişlerdir. Bulgular ışığında eğitim ve eğitim dışı harcamalarının aynı kaldığı tespit edilmiştir. Ancak bu sonuç "mikrokredi sonrası eğitim\ eğitim dışı harcamalarında herhangi bir değişiklik yaşanmamıştır.

Ankete katılan 122 kadından yalnızca 29'u mikrokredi sonrası bazı eşyaları aldıklarını ya da yenilediklerini beyan etmiştir. Bu katılımcıların %27,6'sı televizyonunu, %17,2'si çamaşır makinesini ve bilgisayarını, %10,3'ü derin dondurucusunu, %6,9'u cep telefonunu, bulaşık makinesini ve halısını, %3,4'ü buzdolabını ve küçük ev aletlerini değiştirmiştir. Cep telefonunu değiştiren katılımcılar piyasa koşullarına göre pahalı olmasına rağmen, piyasada taksitli telefon satışı olmadığı için cep telefonlarını Şube aracılığıyla aldıklarını görüşme esnasında dile getirmişlerdir.

Şekil 3.3.3. Katılımcıların Mikrokredi Sonrası Değiştirdikleri Eşyalara göre Dağılımı;

Araştırmada mikrokredi öncesi “herhangi bir sosyal güvenceniz var mıydı?” sorusuna katılımcıların %93,4’ü evet cevabını verirken %6,6’sı ise herhangi bir sosyal güvencesinin olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 3.3.21. Mikrokredi Önce Herhangi Bir Sağlık Güvencesi Olup Olmamasına göre Dağılımı;

	Frekans	Oran (%)
Evet	114	93,4
Hayır	8	6,6
Toplam	122	100,0

Erzurum’da mikrokrediden kredi çekerek tıbbi harcamalar karşılanmamıştır. Bu sonucun çıkmasında Erzurum’da kredi kullanan kişilerin çoğunun memur veya işçi eşi olması etkili olmaktadır. Bu yüzden katılımcıların önemli bir kısmı eşlerinden dolayı sosyal güvenlik sistemine kayıtlı bulunmaktadır. Bu sonuç Mikrokredi sonrası tıbbi ihtiyaçların karşılanmasında olumlu değişiklik yaşanmamıştır.

Mikrokredi programına katıldıktan sonra katılımcıların kendileri ve ailelerinden birinin tıbbi tedaviye ihtiyaç olduğunda %93,4’ü sosyal güvenceyle, %6,6’sı ise çalışma geliriyle karşılamaktadır.

Tablo 3.3.22. Mikrokredi Programına Katıldıktan Sonra Siz ve Ailenizden Biri Tıbbi İhtiyaç Duyduğunda Gerekli Parayı Temin Edilen Yere göre Dağılımı;

	Frekans	Oran (%)
Çalışma Geliri	8	6,6
Sosyal Güvence (SGK yada BES)	114	93,4
Toplam	122	100,0

Mikrokredi sisteminde bireylere tasarruf yapma alışkanlığı da verilmesi amaçlanmaktadır. Bunun içinde bireylerden haftalık ödemesi gereken taksitleri dikkate alınarak en az 1 TL olmak üzere bankadaki hesaplara yatırmak zorunda olup en erken 1 yıl sonra tasarrufları çekebilmektedir. Araştırmada katılımcıların tamamına yakını tasarruf hesapları dışında herhangi birikiminin olmadığı görülmüştür. Araştırmada “mikrokredi almadan önce tasarruf birikiminiz var mıydı?” sorusuna katılımcıların %73,8’i tasarruf birikiminin olmadığını, %26,2’si ise tasarruf birikimi bulunduğunu beyan etmiştir. Bu sonuç da mikrokredinin bireylere tasarruf yapma alışkanlığı vermediğini göstermektedir.

Ayrıca yapılan sözlü mülakatlarda mikrokrediyle alınan miktarının verimli alanlarda kullanılmadığı da gözlemlenmiştir. Örneğin işyeri açanların birçoğu o alanla ilgili gerekli bilgiye sahip olmadan giriştikleri tespit edilmiştir. Birçok mikrokredi kullanıcısı yaptığı işten fazla gelir elde edemediklerinden yakınmaktadır. Tasarruf birikiminin artırılması için, verilen kredilerin verimli alanlara yönlendirilmesi konusunda eğitimler verilmelidir.

Tablo 3.3.23. Katılımcıların Tasarruf Birikim Miktarına göre Dağılımı;

	Frekans (F)	Oran (%)
0-50 TL	29	46,8
50-100 TL	7	11,3
100-200 TL	16	25,8
200-300 TL	3	4,8
300-400 TL	1	1,6
400 ve üzeri	6	9,7
Toplam	62	100,0

Mikrokredi sonrası tasarruf birikimi ise %50 oranında artmıştır. Aylık tasarruf miktarında ise %29,5 ile 0-100 TL arasında değişmektedir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmada yoksullukla mücadelede son dönemde önemli stratejilerden biri olan mikrokredi uygulamasına odaklanılmış ve bu doğrultuda Erzurum il merkezinde mikrokrediden faydalanan kadın katılımcılar ile bir anket araştırması yapılmıştır. Ankette katılımcılara mikrokredi kullanımı öncesi mevcut durumlarını, kredi kullanım süreçlerini ve kredi kullanım sonrası hayatlarındaki değişiklikleri tespit etmeye yönelik sorular yönlendirilmiştir. Böylece söz konusu kredinin yoksulluğu gidermedeki başarısını belirleyebilmek amaçlanmıştır.

Mikrokredi daha öncede belirtildiği gibi ticari bankaların uyguladığı normlardan farklı olarak çok düşük gelirli bireylere özellikle kadınlara odaklanan, herhangi bir kefalet ya da ipotek işlemi gerektirmeyen bir kredi türüdür. Söz konusu kredinin verilmiş amacı tamamen toplumun en yoksul kesimine ulaşarak, bu bireylere yoksullukları ile mücadelede bir destek sağlayabilmektir. Bu sebeple kredinin başarıya ulaşmış olduğunu gösterebilecek en önemli kriterlerden biri kredi kullananların gelirindeki artıştır. Çalışmanın ampirik bulguları mikrokredinin böyle bir başarıyı yakaladığını destekler niteliktedir. Çünkü katılımcıların kredi kullanımı sonrası ailelerinin ortalama gelirinde artış tespit edilmiştir. Ancak gelir artışıyla yoksulluk sınırı geçilememiştir. Bu durumun altında yatan nedenler arasında verilen kredinin çok cüzi bir miktarda olması ve mikrokredi sisteminin yatırıma yönelik yapılan bir faaliyet olmasından dolayı uzun dönemde etkisini tam manasıyla göstermesi yer almaktadır.

Çalışmanın bir başka önemli sonucu kredi kullanan evli katılımcıların eşlerinin meslekleridir. Söz konusu katılımcıların eşlerinin büyük bir kısmının memur ya da işçi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Erzurum ilinde mikrokredi sonrası değiştirilen eşya sorusuna çok az kişi olumlu cevap vermiştir. Sonuçta göre katılımcıların çoğunun evinde eşyalarının tam olduğunu söylenebilir. Bu bulgular ile mikrokredinin hedef kitlesi olan yoksul kadınlara ulaşmadığını görülmektedir.

Erzurum ilinde kredi alanlara bakıldığında en fazla Erzurum yerlilerinin kullandığı görülmektedir. Göç edenlerin oranı ise çok düşük seviyededir. Erzurum ilinde gerek yeni uygulanmaya başladığından gerekse tanıtımının tam manasıyla tabana yayılmaması göç edenlerin oranının düşük olmasında etkili olabilmektedir.

Mikrokredinin alınıp nedenlerine bakıldığında en fazla geçimini sağlamak ve mevcut işi büyütmek olduğu görülmektedir. Ancak diğer ihtiyaçların (elektrik faturası, kira borcu, vb.) karşılanması içinde alınmaktadır. Ayrıca yapılan sözlü mülakatlarda katılımcılar aldıkları krediyi alınıp gayesine uygun kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Bundan dolayı katılımcıların haftalık ödemeleri yapamamalarına neden olabilmektedir. Burada özellikle mikrokredi şubesinde bulunan görevlilerin kredinin yerinde kullanılıp kullanılmadığını kontrol etmesi mikrokredinin yoksullukla mücadelede daha etkin olmasına neden olabilir.

Mikrokredi sonrası aile ilişkilerinde ve toplumun bireye olan saygısında değişiklik yaşanmıştır hipotezi çürümüştür. Erzurum ilinde en fazla çıkan oran herhangi bir değişikliğe neden olmamıştır seçeneğidir. Bu sonucun çıkmasında; alan kesimin genellikle memur/işçi eşi olması ve gelir seviyelerinin belli seviyede olması gibi nedenler etkili olabilir.

Mikrokredinin ilk taksitini ödemede zorluk yaşadınız mı sorusuna katılımcılar zorluk yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılarla yapılan sözlü mülakatlarda zorluk yaşandığını bunu da alınan kredi

tutarından haftalık ödemelerin ayrıldığını, eşleri tarafından karşılandığını veya kredi bitmeden ikinci bir kredinin alımıyla giderildiğini dile getirmişlerdir.

Kullanıcılara “mikrokredi sonrası tıbbi ihtiyaçların karşılanmasında değişiklik yaşandı mı?” sorusuna çoğunlukla herhangi bir değişiklik yaşanmamıştır cevabı verilmiştir. Bu sonuçtan da kullanıcıların çoğunun sigortalı olduğunu ve tıbbi ihtiyaçlarını karşılamada zorluk yaşanmadığı çıkabilir. Ayrıca mikrokredi sonrası tıbbi ihtiyaçların karşılanmasında değişiklik yaşanmadığını göstermektedir.

Katılımcıların tasarruf hesabı haricinde tasarruf birikiminin olmadığı tespit edilmiştir. Birçok katılımcı haftalık ödemeleri zar zor denkleştirdiklerini belirtmiştir. Bu sonuç, Erzurum ilinde mikrokredi ile tasarruf birikimi arasında ters ilişki olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmanın sonucu olarak mikrokredi sistemi eğer uygulamadaki eksiklikler giderilirse yoksullukla mücadelede daha etkin olabilir. Ayrıca göç veren bölgeler için ise bölgesel kalkınmanın finansmanı da sağlanabilir. Bunun makro sonucu olarak da bölgeler arasında bulunan gelir adaletsizliğinin ortadan kaldırılmasıdır. Bu sonuçları da yatırıma yönelik faaliyetler olduğu için uzun dönemde görebiliriz.

Araştırma sonucunda uygulamada bazı eksiklikler tespit edildi. Eksikliklerin bazıları şöyle sıralanabilir;

- ✓ Mikrokredi sisteminde kredi vermeden önce yapılan eğitimlerin sembolik olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle hangi iş alanlarına yönelmeleri konusunda bilgi verilmemektedir. Kişilerin iş faaliyetleri tamamen kendilerine bırakılmıştır. En azından piyasa koşulları değerlendirilerek kullanıcıları belli alanlara yönelmeleri sağlanabilir.
- ✓ Bazı katılımcılarla yapılan sözlü mülakatlarda kredi verme sürecinin bankalardaki gibi uzun sürebildiğini belirtmişlerdir. Özellikle bazıları mikrokredi kuruluşunda çalışan görevlilerin tanıdıklarına daha çabuk kredi verdiklerini belirtmiştir. Mikrokreditinin esas çıkış noktası bankacılık sisteminde bulunan bürokratik engellerin ortadan kaldırılmasıdır. Ancak uygulamada aktörlerin kişisel davranışları mikrokreditinin çıkış noktasıyla ters düşmesine neden olabilmektedir.
- ✓ Ayrıca Erzurum’da mikrokredi kullanan kişilerin birçoğu işlerini parça başı iş şeklinde evlerinde yapmaktadır. Yani el işlerini sergileyecekleri işletmelerinin olmadığı görülmüştür. Bu eksikliği Belediye veya Valilik tarafından Mikrokredi Çarşısı gibi pazar yerleri yapılarak en azından işletme sahibi olmayan kesimin mallarını pazarlama imkânı sağlanabilir.
- ✓ Verilen kredi miktarları düşük olmasından dolayı (ilk önce 1000 TL başlayarak artması ve en fazla 25,000 TL olması), özellikle yatırım amacıyla alan girişimcilere yeterli sermaye sunamamaktadır (Erzurum’da en fazla verilen kredi tutarı, 6,000 TL’dir). Ayrıca almış olduğu kredi bitmeden diğer kredinin verilmemesi de girişimciyi sınırlamaktadır. Daha büyük işler yapmak isteyen girişimciyi kısa zamanda çok iş yapmasına engel olabilmektedir.
- ✓ Ayrıca görevliler tarafından kredinin taksitleri ödeyemeyen kullanıcılara ikinci kredinin verilip ödenmeyen kısmı yeni krediden kesilmesi girişimcileri iyice borca sokabilmektedir. Anket yapılırken katılımcıların birçoğu iyice borç batağına girdiklerini belirtmiştir.
- ✓ Kredi ödemelerin alınır alınmaz ertesi hafta başlaması özellikle yatırım amaçlı alan girişimcileri zor duruma sokabilmektedir. Bunun çözümü olarak da almış oldukları kredi tutarından bir sonraki hafta başlayacak ödemelerin görevli tarafından direkt kesilmesi veya girişimci tarafından ayırması yoluyla giderilmiştir. Özellikle anketlerde ilk taksit ödemede zorluk yaşadınız mı sorusuna bundan dolayı herkes hayır cevabını vermiştir. Ayrıca kredi kullanan katılımcılar yapılan sözlü mülakatlarda kredi taksitlerini aylık olmasının daha iyi olacağını, zira yeni kurulan işletmelerin bir hafta içerisinde kâra geçemediklerini belirtmişlerdir.
- ✓ Görevliler tarafından kredi almak isteyen kişilere krediyi alabilmeleri için mikrokredi kuruluşunun kendi ürünlerinden (temizlik, gıda, kozmetik, vb.) satın almaları şartı koşmaları girişimcilerin zarar etmesine neden olmaktadır. Anket yapılması esnasında birçok katılımcı bu ürünleri almak zorunda kaldığını ve ürünlerin kalitesiz olmasından dolayı ellerinde kaldığını belirtmişlerdir. Ayrıca görevliler de bu ürünlerin sattıkları miktar üzerinde prim verildiğini beyan etmişlerdir. Bu gibi olumsuzlukların yaşanmaması için kredi alma koşulu olarak ürünlerden satın alma koşulu getirilmemeleri ve satılan ürün miktarı üzerinden görevlilere prim verilmemelidir. Ayrıca görevlilerin denetiminin sık sık yapılması bu gibi olumsuzlukların yaşanmasına engel olabilir.

- ✓ Kredi verildiğinde uygulanan özellikle %15 hizmet bedeli, geleneksel bankacılık sistemlerin uygulamış olduğu faiz oranından fazla olmasından dolayı katılımcıların birçoğu bir daha kredi almayacaklarını söylemiştir. Mikrokrediden alınan kredilere uygulanan hizmet bedeli oranının en azından geleneksel bankacılık sisteminin uygulamış olduğu faiz oranına düşürülmesi iş hayatına yeni atılan mikro girişimcinin piyasada daha uzun süre dayanabilmesine sebep olabilir.
- ✓ Türkiye’de mikrokredinin uygulanması konusunda spesifik yasal düzenlemenin bulunmaması mikrokredinin etkili ve verimli olmamasına neden olmaktadır. Bunun için TBMM’nin biran önce mikrokrediyle ilgili düzenlemeyi çıkarması gerekmektedir. Mikrokredi sistemi; özel teşebbüsler, STK’lar, kooperatifler gibi özel teşebbüsler tarafından yapılacağı için kanunda boşluk bırakılmaması sömürülmeye müsait olan hedef kitlenin art niyetlilerin hedefi olmasını engelleyebilir.
- ✓ Anket yapılırken yapılan sözlü mülakatlarda mikrokrediden alınan kredilerin alınış gayesiyle kullanılmadığı da gözlemlenmiştir. Ankete katılan bazı katılımcılar mikrokrediyi ne için aldınız sorusuna kira, elektrik ve doğalgaz borcunu ödediğini beyan etmiştir. Bunun sonucu olarak birçok kullanıcının krediden umduğunu bulamamasına neden olmuştur. İyice borç bataklığına girdiklerini söylemişlerdir.
- ✓ Anket yapılırken bazı katılımcıların çok zengin olmasına rağmen kredi verildiği tespit edilmiştir. Örneğin, bazı mikrokredi alan kişilerin aylık kazançlarının 10,000 TL’nin üzerindedir. Erzurum uygulamasında mikrokredinin hedef kitlesi anlayışına uyulmadığı gözlemlenmiştir
- ✓ Mikrokredi kuruluşlarında çalışan kişilerin Bangladeş’te olduğu gibi yoksul kesimin halinden anlayan ve onların çektiği acıları bilen kesimden seçilirse yani kendi içlerinden birilerine bu görev verilirse hem daha öz verili çalışmalar elde edilebilir hem de yoksul kesimin istihdamı sağlanmış olabilir. Özellikle de kredinin hedef kitleye ulaştırılması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Adaman, F./ Bulut, T.(2007), Diyarbakır’dan İstanbul’a 500 Milyonluk Umut hikâyeleri Mikrokredi Maceraları, İletişim Yayınları, İstanbul.

Türkiye Grameen Mikrokredi Programı(2015), “Mikrokredi Türkiye Grameen Bank Mikro Finans Programı”, 1(1), Ankara.

Aktan, C. C./ Vural, İ. Y.(2002), “ Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri”, Çoşkun Can Aktan (Ed.), Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara. <http://canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-yoksulluk.pdf> (ET: 10.02.2015).

Ceylan, H.(2010), “Yerel İktisadi Kalkınma Bağlamında Mikro Kredi Uygulamalarının İstihdama Etkisi Ve Karaman İlinde Bir Uygulama”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Karaman.

Curtis, K. J./ Voss, P. R./ Long, D. D.(2012), “Spatial Variation in Poverty-Generating Processes: Child Poverty in The United States”, Social Science Research, 41; 146-159. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0049089X11001372/> (ET: 22.01.2015)

Duyan Çamur, G.(Nis.-May.-Haz. 2010), “Yoksulluğun Kadınlaşması: Altındağ Örneği”, Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi, 19-29 <http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54293f63369dc32358ee2b2e/aile%20ve%20toplum%20dergisi%20sayi21.pdf> (ET: 02.08.2017).

Dineen, K. / Le, Q. V.(Winter 2015), “The Impact Of An Integrated Microcredit Program On The Empowerment Of Women And Gender Equality In Rural Vietnam”, The Journal of Developing Areas, 49(1), 24- 38.

Döşeyen, A.(Haz. 2007), “Yoksullukla Mücadele Programlarından Mikrokredi ve Türkiye Diyarbakır Örneği Başarı Değerlendirmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Erdemir, İ.(2010), “Düzenleyici Otorite Perspektifinden Mikrokredi ve Yoksulluk Yoksulluğun Olmadığı Bir Dünyaya Doğru, İzzet Lofça/Ahmet Hamdi Aydın/Servet Güngör/Ömer Büyükyenigün (Ed.), Kahramanmaraş Valiliği, 164-175, Kahramanmaraş.

Göktaş, N.(2012), “Yoksulluğun Azaltılmasında Mikrokredi Uygulaması - Kırıkkale Örneği-”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.

Korkmaz, T./ Bayramoğlu, M. F. (Nis. 2007), “Yoksullukla Mücadelede Mikrofinans Modeli ve Mikrofinansman Kuruluşlarının Finansal İşlevleri”, Mufad Dergisi, (34); 98- 112.

Morshed, L.(2010), “The Contribution of Grameen Bank to the Global Struggle Against Poverty”, İzzet Lofça/Ahmet Hamdi Aydın/Servet Güngör/Ömer Büyükyenigün (Ed.), Microcredit and Poverty Towards a World Without Poverty, 96-107, Kahramanmaraş Governorship, Kahramanmaraş.

Nieto, B. G. / Cinca, C. S./ Molinero, C. M.(2007), “Microfinance Institutions and Efficiency”, Omega, 35; 131-142.

Özer, H./ Doğan, E. M./ Tatlı, H.(2012), Yoksullukla Mücadelede Mikrokredi Uygulaması Malatya Örneği, Nobel Yayıncılık, Ankara.

Şahin, H.(2010), “Kadın Girişimciliğinin Teşviki ve Geliştirilmesinde Mikrokreditinin Önemi Sakarya Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Şener, Ü.(Eylül 2009), Kadın Yoksulluğu, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 1-12.

Şenses, F.(2009), Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk, 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

Yunus, M.(2003), Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru, (Çev.: Gülden Şen), 2. Baskı, Doğan Kitapçılık, İstanbul.

Zanbak, T.(2008), “Kırsal Kadının Kalkındırılmasında Mikrokredi Kullanımı: Alaniçi Köyü Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Yoksulluk> (ET: 10.02.2015).